

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Юрий КОКОВ:

Сюд - аз да бузукълукъ этилмезге керек болгъан органы

КъМР-ни Башчысы Ю.А. Кокков битеулю юрисдикцияны судлерини бла жарашдырыучу судьялары 2014 жылда ишлерини эсеплери чыгарылгъан кенгешге кьатышханды. Анга чактырылгъанлары араларында КъМР-ни Конституция судюню председатели Геляхланы А.С., КъМР-ни Арбитраж судюню председатели кьуллугъун толтургъан Ю.Ж.Шокумов, КъМР-ни Судьяларыны советини председатели Е.П.Блохина, КъМР-ни Судьяларыны квалификация коллегиясыны председатели А.З.Безуков, КъМР-ни Сюд департаментини Управлениясыны таматасы М.Н.Огузов болгъандыла.

Жыйылыуда баш докладчы КъМР-ни Баш судюню председатели Ю.Х.Маиров этгенди. Андан сора Ю.А.Кокков селешгенди.

Ол республикада арт жылда суд системада иги жанына турлюени болгъанлары, судпроизводствону качество кетюрюле баргъанын, адамланы да судлеге ышаныулуку кьучленгенин чертип айтханды. Анга судледен болушлукъ излгенлени саны ёсгени шагъатлыкъ этеди, дегенди.

КъМР-ни Башчысы гражданы жумушларын толтурууда игиленгенин, бек башы уа- суд алааны кьорууларыгына ышаныулуку кьучленгенин белгилегенди. Республиканы судьялары, дегенди ол, арт он жылда кыйын криминоген болумда, аланы жашауларына кьоркьуу тюшгенлей тургъан заманда ишлейдиле. Алай аланы араларында кьоркьгъан, абызырагъан чыкмагъанды, ала кеслерини профессионал борчларын бет жа-

рыкьлы толтурадыла. Ол артыкда бек Нальчикде право низамны сакълаучулагъа чабыулукугъа кьатышханлагъа суд этилген заманда туура болгъанды.

Жарашдырыучу судьялары магъаналары, даражалары да жылдан-жылгъа ёсе барадыла. Былтыр алагъа битеу кьаралгъан суд ишлени 80,7 проценти жетгенди.

Аны бла бирге, судлени оную чыгъарууларында кемчиликке кеп болгъанлай кьаладыла. Аны алайлыгы судьялагъа асыры кеп иш жетгени бла да байламлыды. Алай судню жангылычлары, гражданы эркинликлерине бузукълукъ этилгенини башха сылтаулары да бардыла. Анга гражданы власть органлагъа жиберген тарыгыулары бла тилеклери да шагъатлыкъ этедиле. Алада тюз болуп чыкьгъан шартла да кепдюле, дегенди Кокков.

Жарсыгъа, право мардалагъа, суд этиуню жорукъларына бузукълукъ этиу, ишни созуп туруу шартла да бардыла. Бизни борчубуз, деп чертгенди КъМР-ни Башчысы, судню ишинде аз да жангылыч болмазча этиудю. «Сюд- аз да бузукълукъ этилмезге керек болгъан органды», - дегенди Кокков.

Судлени ишлери ачыкьдыла дерча туюлду, андан сора да, ишлеге кьарауу болжаллары бек созуладыла, бир-бир оноула заманында чыгъарылмаидыла. Ол а правосудияны кыйиматлыгынын азайтады. Судню ишлеринден жалаанда право низамны сакълаучу органлагъа хапар билдирип кьоймай, интернет-ресурслагъа, басма органлагъа да не кьадар кеп салыргъа, аланы юслеринден граждандла не кьадар кеп билирча этерге тийишли-

ди. Аны ючюн а, право билимини ёсдюрюрге, профилактиканы кьучлендиргерге, граждандла законла чыгъаруучу системада не магъана тухтанларын ангьлатыргъа керекди.

2015 жылда ырысыгъа налог салууну юсюнден республикалы законнга тюзетиуле кийиргендиле. Юрий Кокков аны бла байламлы ишлеге ала судге тюшгончю эм тюшгенден сора да тюзлюк бла кьараргъа, материалланы кьаты тинтирге эмда жалаанда юридический багъа бердирге тийишлиди, дегенди. Бек башы - ол ишни не кьадар туура этиудю эмда тюзлюк бла бардырыуду, деп чертгенди.

Судьялары харкюнлюк ишлери кьаты жууаплылыкъны излейдиле, алагъа психология, кьаруу жаны бла да уллу ауурлукъ жетеди. Алай, анга да кьарамай, ала адеп-кьылыкъ, адежлик жаны бла да юлгюлю болгъанлай кьалыргъа, граждандлагъа жан аурута билдире, аланы проблемаларына кьайгырыргъа керекдиле.

Хар судьяны да профессионал эмда намыс борчу - тюзлюк бла ишлеудю, правону бла аны хайырланууну жорукъларын терен билиудю, кьозген ишлеринде не гитч кьужурлукъну да эслеудю, хар право марда бла адамны кьадары байламлы болгъанын эзде тууду.

Биз жангы политика болумда, кыйын экономика заманда жашайбыз, аны себепли адамлагъа бютюн сакъ болууну, артыкда бек кьайгырыуну магъанасы бек уллуду, деп чертгенди Кокков.

КъМР-ни Башчысы бла Правительство суну пресслужбасы.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Полпредни орунбасары Нальчикке приём бардыргъанды

Россей Федерацияны Президентини буйругъу бла аны СКФО-да толу эркинликке келечисини орунбасары Михаил Ведерников тюнене Нальчикде приём бардыргъанды. Бу ишге КъМР-де баш федеральный инспектор Алексей Вербицкий, КъМР-ни Правительство суну

дюрсенин айтханды. Юйорню кесини фатары болмай, ай сайын ахча тёлеп, биреуню юйюнде жашаргъа тюшеди. Экинчи тиширчу а кёзлеринден кыялууду. Аны акъылбалдык болмагъан эки сабий барды. Ала жашагъан юйге от тюшюп, аны фатарына, хапчюгоне да

Председатели орунбасары -саулук сакълауу министр Ирина Шетова, урууну, иш бла жалчытуу эмда социальный кьоруулау министр Тюбейланы Альберт да кьатышхандыла.

М.Ведерниковдан болушлукъ излей Нальчикден екеулен келген эдиле. Аладан бири кеси аллына терт сабий ёс-

уллу хата салыннганды. Эки тиширчугъа да ырысы болушлукъ бёлюрге оную этилгенди. М.Ведерников КъМР-ни власть органларына тийишли буйрукъла этгенди, аланы толтурууну болжалларын да тохташдыргъанды.

Бизни корр.

Терк районну Хамидие элини бир кесегинде бир-бир ишлеге чек салууну (карантин тохташдырыуну) юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГУ

2015 жылда 19-чу февральда Нальчик ш. №16-ПГ

Терк районну Хамидие элинде малланы араларында кьутургъан ауруудан ауругъанлары ачыкьланганлары бла байламлы эмда Россей Федерацияны «Ветеринарияны юсюнден» 1993 жылда 14-чю майда чыгъарылгъан 4979-1-чи номерли Законуну 17-чи статьясына, Къабарты-Малкъар Республиканы Ветеринария управлениясыны башчысыны 2015 жылда 18-чи февральда чыгъарылгъан МШ-05/99-чу номерли оноуна тийишлиликке кьутургъан аурууну сылтаулары кетерип муратда:

1. Терк районну Хамидие элини бир кесегинде -Накаев, Кудаев, Бориев атлы орамлада - бир-бир ишлеге 60 кюннге чек

салыргъа (карантин тохташдырыргъа).

2. Ол кезиуню ичинде малланы эмда итлени бла киштликлени бу буйрукъну 1-чи пунктунда кёргозтолген орамладан тышына чыгарыргъа, алада юй хайуанланы сатаргъа эркин этмезге.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Ветеринария управлениясы Терк муниципал районну жер-жерли администрациясы бла бирге кьутургъан аурууну сылтауларын терк ачыкъларгъа эмда аны жыйылуун тохтатыуну кьаты мадарларын этерге керекди.

4. Бу буйрукъ анга кьол салыннган кюнден башлап кьуюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.КОКОВ

АЛГЫШЛАУ

Ниет чыныгылуку, мамырлыкъ да тежейбиз!

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!

КПРФ-ни Къабарты-Малкъар республикалы бёлюмюню комитети сизни Совет Аскерини эмда Аскер-Тенгиз флотну кюню бла алгышлайды! 23-чю февралны байрамы -кишилени, ётгюрлюкю, кертчиликни, намысны, сыйны да белгисиди. Ол кюн биз Ата журт ючюн кылуукъ этгенлени, бизни мамыр жашоубузну, ырахатлыгыбызны сакълагъанлары аларында баш урабыз.

Ата журтну кьоруулаучуларына алгыш эте, алагъа кийик саулукъ, ниет чыныгылуку эмда мамырлыкъ тежейбиз!

Борис ПАШТОВ,

КПРФ-ни Къабарты-Малкъар республикалы бёлюмюню комитетини биринчи секретары.

Билдирю

КъМР-ни Парламентини депутатларыны эслерине

2015 жылда 26-чы февральда КъМР-ни Парламентинде Къабарты-Малкъар Республиканы законла чыгаруучу органыны кезиуню жыйылыуу бардырыллыкъды. Ол 10.00 сагъатда башландырыкьды.

КъМР-ни Парламентини пресслужбасы.

ПАРЛАМЕНТ

Эл мюлк бла кюрешгенлеге
не жаны бла да болушлук керекди

КъМР-ни Парламентини Аграрный политика, экология, табийгатын хайырлануу эм жер халла, Бюджет, налога эм финансла жаны бла комитеттерини башламчылыклары бла «төгөрөк стол» кыралганды. Анда эл мюлк бла кюрешген гитче эм орталык бизнесни предприятияларына болушлукка кырал гаранттияла берилуу кылай кыралганын сюзгендиле.

Жыйлыууа законла чыгаруучу органы депутатлары, жууаплы министрволаны, жер-жерли администрациялары келечилери эмда эл мюлк бла кюрешгенге да чакырылган эдиле. Аны Аграрный политика, экология, табийгатын хайырлануу эм жер халла жаны бла комитетни башчысы Мокьсаланы Кемал бардырганды.

Кенгешни ача, Парламентни спикерини орунбасары Жанатайлы Салим арт заманда эл мюлк айныуу жолунда болганын чертгенди. «Алай мюлккерибизге кыралдын жанындан болушлук керекди. Аланы ишлери аш-азык кыорктууузлукка бла байламды», - дегенди.

Жанатай улу КъМР-ни Башчысы Юрий Коков Парламентте Посланиясында АПК-га энчи магана бергенин эсертгенди. «Докладда республиканы онучусу бизни продукциябызны конкуренция онгарын хайырланып, тыш кыралдан келтирилген аш-азык затланы алышындыруу бла кюреширге кереклисин белгилегенди.

Санкцияла бла хайырланып, республикада тахта кетчеликни, будай ёсдоруюну, чабакчылыкны, урук ёсдоруюну айнытырга кереклисин айтханды.

Битеу бу жумушла уа социальный магнаналы болганларын белгилерик эдим. Бир эл мюлк предприятияда бек аздан онбеш ишчи жер кыралырга боллукду», - дегенди Салим Алиевич.

Сёзюно ахырында ол, ачык ушак бардырып, эл мюлкно андан ары айнытууну, бизнесни кредитле, кырал болушлук бла жалчытууну жолларын излерге чакырганды.

Гитче эм орталык предприятияла кырай кырал болушлук этилгенин юсюнден баш докладны КъМР-ни экономиканы айнытуу министрини орунбасары Темиркан Баждугов этгенди. Аны айтханына кере, 2009 жылдан бери ол жаны бла республикалы программа жашауда бардырылады. Анга кере, кырал тутучулук берилерге тийишли проектлени сайлауу низамы, аланы айырган комис-

сия да кыралгандыла. «Кыбарты-Малкьарда гаранттия фонд ишлеп башлаганды. Бююнюлукде аны активи 715 миллион сомга жетеди. Кредит организацияла бла келишимле этилип, предприятияларын кенгертирге кредит алган бизнесменлеге, аланы залог мюлккери жетишмей эсе, фонд кырал гаранттия бередити», - дегенди.

Докладчы келтирген шартлаа кере, битеу да бирге фонд эки жюзге жууук организацияла болушлук этгенди. Аланы асламы эл мюлк предприятияладыла - 29,3 проценти. Кыралганыла уа сатыу-алуу организацияла, кырулушчула, халккы жумушларын тамамлаган компанияладыла. «Алай бла фондну болушлукка бла эл мюлкно айнытууга бек аздан 500 миллион сом кыратылганды», - дегенди ол.

Кенгешге КъМР-ни премьер-министрини орунбасары - эл мюлк министр Муаед Дадов да кытайшханды. Ол, докладын башлай, кредитле болмасала, эл мюлк бла кюрешгенлеге производстволарын кенгертирге кыйын боллугун чертгенди. «Бююнюлукде импортну алышындыруу жаны бла уллу иш тамамланады. Кыбарты-Малкьарны аграрийлери чыгарган продукция, кеси кереклерибизни жалчытхандан сора да, тышына сатарга да жетерикди. Сёз ючюн, былтыр

бизни предприятияларыбыз 100 минг тонна тахта кетгеле ёсдоргендиле», - дегенди.

Министрини айтханына кере, республикада элиден аслам эл мюлк проект хайырланлады неда жашауда бардырылгыра хазырды. Аладан онсегизиси Север-Кавказ федеральный округда импортну алышындыруу программаны тамамларыуу предприятиялары санына киргендиле. «Аладан ючюсю уа бек уллуладыла. Кырал болушлуксуз, гаранттиясыз аны тамамлаган кыйын боллукду», - деп кыошханды.

Муаед Алиевич эл мюлкке кырай кырал болушлук берилгенин да айтханды, ол санда кредитлени бир кесеги арта кыайтарылады, торлю-торлю субсидияла бериледиле. Сёз ючюн, интенсивни технологияла кере, алма бахчала салганлага тереклени орнатхандан башлап, тамычы бла сугурыу технологияны сингдириуге дер кыоранчланы бир кесеги арта кыайтарылады. «Санай келсенг а, ол кеп болады. Мен акыл этгенден, алма бахчала салуу бююнюлукде бек файдалы», - дегенди ол.

«Төгөрөк столну» ишине эл мюлк предприятиялага кредитле берген банклары келечилери да кытайшхандыла. «Россельхозбанкны» республикада филиалыны гитче бизнесни предприятия-

ларына тутучулукку этиу жаны бла бёлюмюно таматасы Залим Шогенову айтханына кере, банк кредитлени сегиз торлюсюн бередити, ол санда жерчилик, малчылык, терек бахаччылык бла кюрешгенлеге. «Алай бизге келгенлени арасында залог ырысчылары болмай кыалганла да бардыла. Аны ючюн а алага Гаранттия фонду тутучулукку керекди. Мен акыл этгенден, фонд федеральный аккредитациядан ётпю, уллу проектлеге болушлукка эркинлик алырга тийишлиди», - дегенди.

Жыйлыууда РФ-ни Сбербанкны бёлюмюно корпоратив клиентлени ишлери жаны бла бёлюмюно таматасы Азамат Елоков, КъМР-ни Агрпромышленный союзуру башчысы Аслан Балов, «Баксанский бройлер» агрокауумну генеральный директору Мажид Мусафаров эм башчала да сёлөшгендиле.

Кенгеш КъМР-ни Правительствоосуна бла Парламентте тийишли эсгериуге кыай этиу бла бошалганды. Алада кырал болушлукку этиуно андан ары бардырырга, эл мюлк бла кюрешгенлеге берилген тутучулукку кенг белгиле этерге, аны бла бирге уа АПК-га инвестицияланы кёбейтиу жаны бла законланы жарашдырырга кереклисин белгиленгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

БУШУУЛУ МИТИНГ

Республиканы жамауаты Муса Докшоковну ахыр жолга ашырганды

Кыбарты-Малкьар Республикага уллу бушуу сынарга тошгенди. 2015 жылда 19-чу февралда 83 жылдында белгиле кырал эм жамауат кылуучу Докшоков Муса Ильясович жашаудан кетгенди.

Тюнене уа республиканы жамауаты аны ахыр жолуна ашырганды. Нальчикде Муса Докшоков жашаган юню арбазында бушуу митинг болганды. Анга КъМР-ни Башчысы Юрий Коков, республиканы Парламентини, Правительствоосуна келечилери, Муса Ильясовични биргесине ишленге, таныганла, жуууклары, ахлулары да келген эдиле.

Бек алга КъМР-ни культура министри Мухадин Кумахов аны жашау эмда урунуу жолуно юсюнден кыска билдириу этгенди. «Муса Ильясович Зольск райкомну ВКП(б)-ны Нагорный район комитетини техника секретарындан КъМАССР-ни Министрлерини Советини Председателине дер кётюрюлгенди. Андан сора да, ол кеп баша жууаплы кылуулукта бет жарыккы урунганды. Аны республиканы, кыралны да алдында кыйынына уллу багга берилгенди. Ол кеп кырал саугага тийишли болганды», - дегенди.

Юрий Коков а Муса Ильясовични жаланда бизни республикада угъай, андан тышында

да кепле таныганларын, ол халккын сыйген, анга тюз ниетли кылуулук этген адам болганын чертип айтханды. «Кеси да уллу интернационалист эди. 1990 жыллада республиканы айырырга кыорктуу тошгенде, ол аны бирлиги ючюн кымылдауга башчылык этгенди. Республиканы экономикасын айнытууда да аны уллу кыйыны барды. Не заманда да тюз ниетли, халал жюрекли адам болганды. Мен да аны башчылыгында ишлегенме, кеп затха юйренгенме, ол толусунлай ишге берилген адам болганын билеме. Кыбарты-Малкьарны халккы аны унутурук тыйюлду», - дегенди КъМР-ни Башчысы.

КъМР-де Адамны эркинликкери жаны бла уполномоченный Зумакуланы Борис Муса Ильясович бла кеп жылланы ишлегенин, аны кыой, бир жерде жашаганын да айтханды. «Аны аламант юйюрю, сабийлери да бардыла. Бююнюлукде манга аны ахыр жолга ашырырга тынч тыйюлду. Фахмулу кылуулукку эди, республиканы айнытуу жаны бла кеп иш тамамлаган. Ол бир заманда да бир адамга аманлык этмегенди, республикада жашаганлага уа дайым да кез-кыулак болганлай, аланы кыайгыларын кёргенлей турганды. Аны акыллылыгы, ариу тиллиги, адамлык шарты ючюн сыйгендиле, сый-

намыс да бергендиле. Жатхан жеринг жумушак, кенг да болсун, жаннетли бол», - дегенди.

Жер-жерли самоуправление-ны Советлерини ассоциациясы толтуруучу директору Николай Маслов да Муса Докшоковну кыатында кеп жылланы ишлегенин, аны уста таныганын юсюнден да айтханды. «Ол республикада даражасы бийикде жюрюген адамладан бири эди. Халккыны чынтты жашы, бийик культуралы адам. Анга кепле тенг болурга, ушарга кюрешгендиле. Жашауунда ол намысын, сыйын тас этмей ётюрюгенди. Кеп уллу кылуулукта ишлеп келгенди, алай адамлыгын тас этмегенди, башчаланы эниш этип, кесин

кётюрмегенди. Ол аны төгерегинде айланганланы хар бирине да юлгю эди.

Муса Ильясовични биргесине сау эпоха кетеди. Республиканы экономикасын айнытуу жаны бла кеп иш этгенди, дегендиле мени аллымда сёлөшгенди. Ол республикага кеп жангычылык кийиргенди, эл мюлкно айнытууга уллу эс бурганды. Бююню биз ахшы адамыбызны, аламант жамауат кылуулуккуну ашырабыз. Биз аны кесин, этген ахшы ишлерин да бир заманда унутурук тыйюлбуз», - дегенди.

«Адыгэ псалэ» газетни баш редактору Мухамед Хафиз Муса Докшоков Россияни уллу гражданини, Кыбарты-Малкьарны чынтты патриоту эди, деп чертгенди. «Ол не заманда да адамлага тапкыкка кылуулук этгенди. Фахмулу башчы эди, кеп затха да жетишгенди. Аны атына бир заманда да бир адам да кир кюндурмаганды, кюндураллык да тыйюлду. Бизни эсибизде ол Аллах берген фахмулу, чынтты адамча кыаллыккы», - дегенди.

Митинг бошалгандан сора, иймалла дагыда бир кере дууа тутуруп, Муса Докшоковну Зольск районода тууган эли Сармаковода асырагандыла.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият. СУРАТДА: дуага келгенле.

Суратны автор алганды.

КОЛЛЕГИЯ

Жетишимле асламдыла, алай кемчиликле да аз түйюлгюле

Республикада 44 басма эмда 15 электрон орган барды эседе. Алада 750-ге жууук адам ишлейди, аланы айлыклары орта эсеп бла 16825 сом-га жетеди. Бу шартла КМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла комитетини коллегиясыны жыйылыуунда туура этилгенди.

Аны ишине КМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары - билим бериу, илму эмда жаш тейюню ишлери жаны бла министр Нина Емузова, КМР-ни Парламентини Культура, граждан обществову институтларын айнтыу эмда асламлы информация органла жаны бла комитетини председатели Борис Паштов, КМР-ни Башчысыны кенешчиси Игорь Дроздов, республикалы эм район газетлени, телеканалланы, журналланы, «Эльбрус» китап басманы, КМР-ни Журналисттерини союзуу башчылары да кыатышандыла.

Ведомство бытыр тамамлаган ишлени эмда быйылга белгиленген борчланы юсюнден докладды комитетни председатели Людмила Казанчева этгенди.

алла, илму, кеп билирге сыйгенлеге литератураны да юч тилде чыгарады. Озган жыл битеу тиражи 148,7 минг экземпляр болуп, 78 басма продукция чыгъарылганды. «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо» («Уашхъэмахо»), «Минги-Тау» журналла уа эки айга бир кере, сабийлеге журналла «Солнышко», «Нур», «Нюр» жылга онеки кере чыкыгандыла.

Телевидениени, радиону эмда ин-

«Горянка», «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Университетская жизнь», «Майские новости», «Черекские вести», «Эльбрус плюс» эм «Эльбрус» китап басманы бетлери салынып башланганларын да иги шартла санап белгилегенди.

Къабарты-Малкъарда жашаганланы миллетлени культураларын саклау эм айнтыу СМИ-де ишленгени баш магъаналы борчлары болганлай къалады, дегенди Людмила Казанчева. Ол жаны бла республикалы телеканалла иги ишлейди, бериулерин юч кырал тилде: орус, малкъар эм къабарты тилдеде бардырадыла. Алада адетлени, терелени юсюнден юретиу материалла дайым да кертюзюлгенлей турадыла. «Эльбрус» китап басма да аладан арта къалмайды.

Кырал комитет Къабарты-Малкъарны атын иги бла айтдырууга себеплик этиуно басманы баш борчуна санайды. Аны ючюн деп 13 федерал, регион эм тыш кыраллы органла бла бирге ишлену кыраиды. «Моя Планета» телеканал бла бирге кырал комитет аз тубеуюу усталыклары юсюнден «Уста» деген бериуно кыраганды. Ол эфирге «Россия-2» телеканалда 2014 жылны июль айында чыкыгъан эди. Андан сора да, «Жигитлени жерлери» циклда «Соспан» деген документли фильм эмда республикабызны юсюнден башха сейирлик проектке да жарашдырылгандыла.

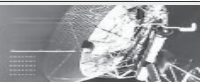
Болжалга салынмазлык борчладан бирине председатель «ВТК «Кабардино-Балкария» телекомплексни модернизациялауу санаганды. Ол иш тамамланса, ол сутканы ичинде ишлеп турлукуду. Андан сора 2015 жылны экинчи, андан сора уа келир жылны да биринчи жарымына республикалы газетлеге, журналга жаздыруу тийишлисина кырамай болук туйюлгю, дегенди ол.

Жыйылыуда «Нальчик» жамауат телерадиокомпанияны генеральный директору Владимир Вороков, «Черекские вести» эмда «Майские новости» газетлени редакторлары Чабдарланы Марат бла Наталья Юрченко селешип, журналистлени ишлерине чырмауук этген проблемаланы кертюргенди.

Нина Емузова уа алага эс бурургъа эмда аладан кытулууну мадарларын илгерге кереклисин эсертгенди. «Къабарты-Малкъарча гитче республикада кырал эмда муниципал басма органланы санлары да аз туйюлгю, ишлери да аман кыралмаганды. Кырал хар заманда да «тертюнчо властыны» магъаналылыгын ангалаганды, ол тынгылы ишлери битеу мадарла да этгенди. Сизни борчугуз басма эм электрон СМИ-лени даражаларын ма ол халда саклау бла чекленип къалмай, керелей да барыуду», - дегенди. Ол алага салынган борчланы тамамлауга не жаны бла да болушлук этилигине вышандырганды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. Суратланы автор алганды.

Шимал Кавказ кюн сайын

Геленджик «Аскер махтаулукуну шахары» болургъа излейди

Краснодар крайны законла чыгаруучу жыйылууу депутатлары Геленджикге «Аскер махтаулукуну шахары» деген сыйлы аты бериуно юсюнден тилекни хазырлагандыла. Аны юсюнден журналистлеге Аскер соруула, аскерде кылулук этерик жаш адамланы юретиу эмда кызыкчылы ишлери жаны бла комитетни башчысыны экинчиси Владимир Громов билдиргенди.

«Быллай башламчылыкны шахарны Думасы этгенди. Краснодар крайны законла чыгаруучу органыны кезиуло жыйылыуунда уа парламентарийле РФ-ни башчысына тилекни къабыл керлюкдоле», - дегенди ол.

Бююлнюкте Краснодар крайда аллай сыйлы атыны эки шахар жюрютеди - Анапа бла Туапсе. Громов айтханына кере, Геленджик Новороссийскни азатлауга уллу кыошумчулук этгенди: десантлик сермешле мындан кетип тургандыла. Андан сора да, Уллу Ата журт урушну жылларында курортну санаторийлери госпитальвача ишленгенди.

Астраханьда Иранны сатыу-алыу юю ачыллыкды

Астраханьда иранлы товарла сатылык тюкен ачыллыкды. Аны Мазендран провинциясыны келечилери, Астраханьга ишчи жолочулуларыны кезиуонде, тюкен орналлык жерни тохташдыргандыла. Аны юсюнден областны вице-губернатору Константин Маркелов билдиргенди.

«Сатыу-алыу юй орналлык жер тохташдырылганды. Аны ишлетирге белгиленген юч жерден Солянка портну тийреси сайланганды. Ол битдирилгинчи уа, тюкен башха мекамны арендага алып ишлерики. Иранлы компания эсепге турганды, анга ишлеп башларга бир тюрлю чырмау жокду», - дегенди Маркелов.

Аны айтханына кере, сатыу-алыу юйде тюкенленден сора керимоч да кыраллыкды.

Къаугъачы тазир телерикди

Ингушетия Республиканы башчысы Юнус-Бек Евкуров туйюш, къаугъа ачханлагъа тазир салырга кереклисин айтханды. Аны акылына кере, ол республикада бир бирни керюп болмауу, даулашланы, кван тейюноу тохтагырга болушуркуду. «Юй турмуш бла байламлы даулаш, бирелуен сагыш этмей айтхан сёз окыуна уллу къаугъа, бирде уа мурдарлыкка окыуна келтиреды», - дегенди ол эмда кызыны къауыргылау тазир салыу хайырлы болганын эсертгенди.

Арт беш жылда уа Ингушетияда 210 юй бир бирлерине кыялы жаула болганын тохташдырылганды.

Луганскны ётмек бишириучо заводларына болушургъа хазырдыла

Ростов область Луганск Халкъ Республикага 37 тонна гуманитар болушлук берирге хазырды. Аны юсюнден регионну правительствосундан билдиргенди.

«Жюкно асламы - 30 тонна - Луганскда ётмек бишириучо заводах сьеруде. Андан сора да, адамлауга харкюнлюк жашауларында керекли затла бардыла, ол санда жылы кийимле, чурукла», - дегенди областны оноучулары.

Колонна юч КамАЗ, ГАЗ эмда эки «Газель» машиналадан кырадыла. Ол Дондагы Ростовну правительствосу бла христиан епархия быйыл бирге кырауан тертюнчо гуманитар болушлукду. Алгын а Донбассда жашаулауга 80 тонна болушлук жиберилгенди.

Шотландиялы виски - къобан чыккырлада

Вискини чыгарган шотландиялы компания Краснодар крайны усталарында эменден этилген 210 чыккыр сатып аллыкды. Аны юсюнден крайны бондарларыны мастерскоюну башчысы Владимир Присяжнюк айтханды. «Шотландиядан компания 225 литр сыйынган 170 чыккыр эмда 300-литрлик 40 чыккыр сатып алганды. Аланы ишлетирге уа ай бла жарым кетгенди», - дегенди ол.

Присяжнюк айтханына кере, бир жыл мындан алга Шотландиядан бир компания 20 чыккыр сатып алган эди. «Дунияда эмени юч тюрлюсю ёседи: франциялы, америкалы эмда кавказлы. Аладан биринчиси бек игите саналды. Алай бизде ёсен терекле уа андан артка къалмайдыла, бирде уа озган окыуна этедиле», - дегенди ол.

Ол бек алга озган жыл республикалы, муниципал газетлени да тиражлары азайганларын эсерттип, аны алайлыгы Россейни почты газетлени, журналланы адамлауга юлешуноу багъасы кертюргенди, ызы бла уа республикалы эм муниципал газетлеге жаздыруу хакына да кыошулганы ючюн болганын ангылатханды. «Комитет ол басма изданиланы редакциялары бла бирге тиражланы ёсдюрюрге себеплик этрге болук мадарланы белгилегенди», - дегенди Людмила Борисовна.

Ол «Кабардино-Балкарская правда», «Адыг псалъэ», «Заман» газетле InDesign амалга кертюрюлгенлерин, аланы керюмдоле, жарашдыруу халлары да игиленгенлерин чертгенди. Аланы экишер беткери тюрсюню болуп чыкыгъанларын да адамла бек жаратдыла, дегенди. «Адыг псалъэ» эм «Заман» газетле кеслерини 90-жыллык юбилейлерин, «Советская молодежь», «Эльбрусские новости» - 75-жыллыкларын белгилегенди. Озган жылы жайында бери уа «Кабардино-Балкарская правда» жангы сайты (www.kbrpravda.ru) ишлейди. «Советская молодежь» газетни да энди кесини энчи сайты барды: www.smkbr.net. Мобильный телефонлауга да сайтны версиясы жангырылганды. Энди жангы халларны битеу социальный сетледен да билирге, керюрге болукуду.

Битеуроссей конкурсуно итотларына кере, «Горянка» эмда «Майские новости» «Золотой фонд прессы - 2014» деген белгилеги тийишли болгандыла. «Горянка» газетни ол ючюнчо саугъасыды «Майские новости» уа-экинчиси.

«Эльбрус» республикада бек уллу китап басмады. Ол школчулауга эмда бийик окуу юйлени студентлерине деп окуу-методика матери-

формация технологияланы юслеринден Комитетни таматасы энчи магъана берип айтханды. Республикада ол ишни асламысын юч компания бардырады: «Къабарты-Малкъар» ВТК, «Къабарты-Малкъар» ГТРК, «Нальчик» ОРТК. Телевидение бир ыйыкыгъа 56 сагыт ишлейди. 2013 жылда ол 15 сагыт бла чекленгенди. Бу жерли телевидениени бериулерине республикада жшагъанладан 80,8 проценти къарайды. Радио да бир ыйыкыгъа 168 сагыты хапар айтады. Бу юнлеге 142 квадрат метр жерни алган жети кабинетге косметикалы ремонт этилип божалганды. Келир ыйыкыда 1 КБР канал ары кертюркиди.

Россейде жашаганланы цифровый телевидение бла жалчытыр муратда «Россей Федерацияда 2009-2015 жылга теле радиовещанины айнтыуу федерал целевой программга» жарашдырылганды эм ол жашауда бардырады. Анга кере, кепле битеуроссей каналлауга хакъсыз къарар онг табарыкдыла. Радиону 99,5 МГц FM-диапазонда ишлеп башлаганы бек уллу жангычылыкладан бириди. Бююлнюкте ол юч миллет тилде да бериулени суткала бла бардырады.

Комитетни башчысы «Нальчик» компанияны ишин да белгилегенди. Ол культура-жарыкчыландыруу фильмле жарашдырып чыгарады. Аны «Одинокий лебедь» документли фильмин уа озган жыл СКФО-да СМИ-лени форумунда бийик багъага тийишли болганды. Быйыл а аны презентациясы Парижде бардырыллыкды.

Андан сора да, докладчы республикада жылга жууук заманын «Къабарты-Малкъар» РИА жетишмиле ишленгени да чертип айтханды. Бытырдан башлап комитетни порталында «Кабардино-Балкарская правда», «Официальная Кабардино-Балкария», «Адыг псалъэ», «Заман», «Советская молодежь»,

Къыралны, халкъны ырахатлыгъын

Къадар

Чеченланы Шамили республикада кѣпле таный эдиле (дунясын алышханды, жаннет ахлусу болсун). Педагогика илмуланы кандидаты, бир талай жылны КъМАССР-ни Жарыкъландыруу министерствосуна башчылык этгенди. Урушну ветеранларыны Нальчик шахар советини таматасы болуп да ишлегенди. Жамаатны арасында намысы-сыйы жюриген адам эди «Нальчик шахарны сыйлы гражданини» деген атны да бош атамаган эдиле анга.

Рейхстагны къабыргъасынга атын жазгъан

Ол огъурлу юйорде туууп ёсгенди. Атасы Шахан-Герий дайым да эл Советни депутаты болуп тургъанды. Анасы Салихат чынтыт революционер, Биринчи дуня урушну жигити, къызылланы жанындан Шимал Кавказда граждан урушха тири къатышхан Зокаланы Хасанни эгечи эди. Шахан-Герийни къызы Майрусхан (анга оруслу къатышла Мария Гиреевна деучю эдиле) таулу тишируулары араларында биринчи болуп алганды бийик медицина билим. РСФСР-ни сыйлы врачы эди. Шамилини кичи къарындашы Къанамат РСФСР-ни культурасыны сыйлы къулулукъусуду.

Энди Чечен улуну кесини юсюнден хапаргъа кѣчейим. Школда окъугъан заманында таныгъан эдим аны. Бийик ёсномло, чырайлы жаш. Юйорлери бла да сыфатлы адамла эдиле Шахан-Герийни сабийлери. Майрусхан а - ариулугъу кѣз къаматхан къыз. Адамлыгъы да ариулугъундан кем туйюл эди.

Шамил аскерге жыл санына къошдуруп кетгенин дурус билеме. Бизни бла ойнап айлануучу эди. Аны конькиле бла аруу учханына сукъланып къаруучу эдик.

Ол аскер къулулукъун Узакъ Востокда Даурия деген чекки биригуде башлагъанды. Чекде хал тынгысыз эди. Шпионла, диверсантла Совет Союзну жерине кирирге къан дыгалас этип къоршегендиле. Бир жол эки нѣгери бла бирге Чечен улу, нарядны таматасы болуп, къырал чекни сакъларгъа чыкъгъанды. Чекчиле, арыбери айлана кетип, ючеулен бизни жаныбызгъа ётип келгенлерин эслегендиле. Бир бирлерин сынагъан этгенча, эки жаны да, ушкоч атмай, къол сермешге киргендиле. Чекге бузукълыкъ этиучюлени не жаны бла да ахшы къызырал жибергенлери белгиледи. Бизни чекчилерибиз да самбогъа къадалып юйренгендиле, чекде алайсыз жарарыкъ туйюл эди. Шамил къарыулу жаш эди, самбодан башха да миллетте тутушуулары амаларын иги билгенди. Ала да ючеулен, была да ючеулен. Тют-баш болгъандыла да, совет чекчиле хорлагъандыла. Ючюсюн да заставагъа келтиргендиле. Заставаны начальниги, аны оноунда болгъан чекчилени барын да тизип, аланы алларында Чечен улуну бла нѣгерлерине ыспас этгенди.

Андан сора кѣп да бармай Улуу Ата журт уруш башланганды. Шамил, фронтха жибериллерин тилеп, рапорт жазгъанды. Алай аскер биригуню командованиясы аны атлы аскер училищеге жибериге оную этгенди. Армиягъа офицерле кѣп керек эдиле. Фронтха ол лейтенант чыны бла келгенди.

Жетинчи гвардиячы атлы аскер корпусда жангы офи-

церлеге жарыкъ тубегендиле. Хар бирини къулулукъун белгилегендиле. Вакансияла уа кѣп эдиле. Чечен улун разведкагъа взводну командирине салгъандыла. Ол кюнден арысында Шамил уруш бошалгъынчы окопладан чыкъмагъанды. «Тил» алыргъа неча кере баргъанын кеси да билмей эди. Немислиле да жукъугъа батылып турмагъандыла. Аладан «тил» алгъан тынч болмагъанды. Кѣп кере сермешге кирирге да туюгенди.

Одерден ётген кюнюн Шамил бир да унутмай эди. Гвардиячыла бир кере черекни ары жанына къулулукъанларында, плацдармда бегинирге умут этгендиле, алай болалмагъандыла. Гитлерчилени къаты чабууллукъларына чыдаалмай, артха айлангандыла. Болжаллы агъач кѣпюр бла сууну бу жанына ётип келе, Чечен улу аууп тургъан бир жаралы солдатны къатында тохтагъанды. Ол кимге эсе да дуняны аманын тѣге эди. Сѣлешенинде къабартлы болгъанын билип, Шамил аны сыйреп жагъагъа чыгаргъанды. Ол а бюгюн да жашап тургъан Катанчиланы Талья болгъанды. Аны юсюнден жазаргъа юйлерине баргъанымда: «Мени ёлмюден Чеченланы Шамил къутхаргъанды», - дегенди ол.

Алай бла, Шамилле Одерден эки кере ётерге туюгенди. Рейхстагны къабыргъасында атын жазгъанды. Къазуатны ахыр кезуонюнде гвардияны тамата лейтенанты Чеченланы Шамил разведка ротаны командири эди.

Аскерден ол ёшюнюнде Къызыл Жулдузну эки, Ата журт урушну 1-чи эм 2-чи даражалы орденлери, «За отвагу», «За боевые заслуги», «За взятие Берлина» майдаллары бла Къыргыз ССР-ни Джалал-Абад областында Ленин районну Ленинджол элине (юйдегилери жашагъан жерге) келгенди. Кѣчгюнчюле урушха да къатышмагъан, андан да озуп, немислилеге болушхан сунуп тургъан къыргызлыла, кѣкюрегинде аскер саугъалары жылтырагъан жаш офицерге уллу хурметлик бла къарагъандыла. Чечен улуну намысы бийикде жюригенди. Бир талай жылны район арада орта школну директору болуп ишлегенди.

Ызы бла Ленинджолгъа фронтовикле - гвардияны старшинасы Къулбайланы Къыралбий бла лейтенант Мирзоланы Алий - келгендиле. Аланы да - ёшюнлеринде аскер саугъалары. Ол жерлиле бизге жалгъан дау бла артыкълыкъ этилгенин, таулула ишни сыйген мамыр, огъурлу халкъ болгъанларын ангылауу эдиле.

КЪУЛБАЙЛАНЫ АЛИЙ.

Хорпамны саугъалары

Къызыл Байракъны ордени

Къызыл Байракъны ордени - Совет Россейде 1918 жылда 16-чы сентябрьде Граждан урушну кезуонюде тохташдырылган биринчи орденди. Аны бла социалист Ата журтну къоруулауда батырлыкъ, жигитлик эмда ётюрлюк этгенлени саугъалагъандыла. Ол аскер бѣлумлеге, аскер кемелеге, биригуде да берилгенди. Алайлагъа «Къызыл байракълы» деп айтып болгъандыла.

Быллай орденни тохташдырыргъа кереклисин биринчи болуп аскер къулулукъчула айтхандыла. Ол Совет Россейни Сауутланган къочлерини наркочу болуп тургъан Лев Троцкийни башчылыгында къуралганды эмда тохташдырылганды. Арта Троцкий кеси да саугъаланган эди аны бла.

Къызыл Байракъны орденни биринчи кавалери Граждан урушну жигити Василий Блюхер болгъанды. Экинчи болуб а аны Смольныйни къалауурларыны башчысы С.В.Панюшкин алганды. Ючюнчюсѣ бла уа Экинчи атлы аскерни командармы Ф.К.Миронов саугъаланганды (алай арта ол Иосиф Сталинни кича жюриютюленди). Тѣртюнчюно иеси уа Нестор Махно болгъанды (алай ол Ян Фабрициусха берилгенди деп, алай саналганды).

Климент Ворошилов Къызыл Байракъны ордени бла алты кере, Василий Блюхер а беш кере саугъалангандыла.

1930 жылда Ленинни орденни тохташдырылгынчы, Къызыл Байракъны ордени Совет Россейни, арта уа Совет Союзну бек сыйлы орденине санлганды.

Анга «Къызыл Жулдуз» газет, Ленинград, Ташкент, Волгоград, Севастополь, Грозный, Копейск, Луганск шахарла да тийишли болгъандыла.

Орден кюмюшден ишленгенди. Бийиклиги - 40, кенлиги 36,3 миллиметрди. Аны проектин жарашдырыргъа художник Василий Денисовха бююргъан эдиле. Алай ол ауруп къалып, орденни юлгюсюн аны жашы Владимир къурагъан эди. Бир айны ичинде ол аны алты тюрлю суратын ишлеп бергенди. ВЦИК-ни комиссиясы аладан бирин сайлагъанды. Анда Къызыл Байракъны, Къызыл Жулдузну, сабан агачны, салтаны, сюнпюню, оракъны бла салтаны бирге жалгашып тургъан суратлары бар эдиле. Баш жанында «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!», тубюнде уа «Р.С.Ф.С.Р» деп жазылып эди. Ма аны комиссияны эсгертиулерине кѣре аз-маз тюзетиуле кийирилгенден сора ВЦИК-ни Президиуму къабыл кѣргенди.

Улуу Ата журт урушну жылларында Къызыл Байракъны ордени бла 580-ден аспам адам саугъаланганды. Аланы араларында уа жигит таулу жашла да кѣп болгъандыла. Генералыбыз Депуланы Хаким, Къойчуланы Иосиф, Османланы Дадаш, Бѣзюланы Якуб анга эки кере окъуна тийишли болгъандыла. Атырзаланы Магометте уа ол финн урушну кезуонюде окъуна берилгенди. Аладан сора да, Къызыл Байракъны ордени бла танкчы Залихлананы Магомет, лѣтчикле Батчаланы Элдар, Махиланы Мухарбий, артиллерист Къудайылан Шамшюдин, Батчаланы Исмайыл, эм башхала да саугъалангандыла.

Саугъаланы уа Битеусюз староста Михаил Калинин Москвагъа чакъырып кеси бергенди.

Басамагъа **ТЕКУЛАНЫ ХАУА** хазырлагъанды.

ТЕБЕРДИЛАНЫ АХМАТ, отставкадагы полковник

Кѣк шинель

Сексеннге жетип барады таныгъанлы,
Кѣк шинель, сени бла жуукълашханлы.

Кѣк шинель, не кече, не кюн демегенлей,
Жатыучем сени бла къуру биргелей,

Буруучем тѣп-тѣгерек, тап сылап-сыйпап,
Кѣк шинель, сыйген къызымныча, багъалап.

Тебирей къалауургъа боюнума атып,
Эшикде сюелгенме кесим, сын къатып.

Манга жууурган, тѣшек, жастыкъ болгъанса,
Менден уллу бюсореулюк да алгъанса.

Юсюмде кѣк шинель кийилген заманда
Къоркъуу жокъду не жауунда, не боранда.

Сен бюгюнледе да тураса тагъылып,
Хар ыйыкъ сайын сыйпаласа, къагъылып.

Эмда мамырлыкны сакълагъан кюч

ЫРАЗЫЛЫКЪ

Огъары малкъарлыла - аскерде да алчыла

Ариу кыылыгы, жигерлиги бла махтау алгъанды

Бусагъатда Огъары Малкъардан жашла Россейни тюрлю-тюрлю жерлеринде аскер борчларын тюз ниетли, намыслы толтурадыла. Анга элли ахшы уланлары кыулукъ этген бѐлюмледен келген махтау письмола да шагъатлыкъ этеделе.

Аланы командирле администрациягъа, жашла окъугъан школагъа, ата-аналарына да ыспас этип жаздыла. Письмолада элли жашларыбыз Ата журтха таза жюреклери бла кыулукъ этерге, батыр, жигер болургъа итингенлери кѐрюнеди.

Сумайланы Ибрагим да ма аллай уландады. Аны аскерге ашыра туруп, ата-сыны бла анасыны: «Хайт де, инсанлыкъ борчунгу намыслы толтур, Россейни аскерчисини сыйын тышюрмей къайт», - деген насийхат сѐзлерин эсде тутат: «Сизге айып келтирмем, аскер ишни суйгеними билесиз.

Мында Москвадан узакъ болмай Балашиха шахарда ич аскерлени Дзержинский атлы частында мени бек ариу кѐредиле», - деп жазгъанды.

Ибрагимни атасы Азрет бла анасы Люба юч сабийлери да ариу кыылыкълы, кыра-лыбызгъа жараулу адамла болуп ъсер ючюн, битеу кючлерин салып корешедиле. Аланы кыыйнлары зыра-фына кетмегени Ибрагимни юлгюсунде окъуна кѐрюнюп турады.

Школну бошагъанлай, жаш

Къабарты-Малкъар аграрный университетте заочно кире-ди, андан аскерге кетеди. Ары дери уа, эл жашауну жашырынлыкъларына иги тышюнюп, атасы бла чалгъы чалып, мал аш хазырлагъанды, жер сюрюп, картоф, хобуста ъсдюрюрге болуш-ханды.

Аскер кыулугъун бардыргъанлы алай кѐп болмай эсе да, аны ата-анасына командованиядан махтау къагъыт келгенди. Анда былай айтылады: «Хурметли Азрет Сабеевич бла Любовь Мухадиновна! Аскер бѐлюмню командованиясы быллай жаш ъсдюргенигиз ючюн сизге уллу ыспас этеди.

Ата журтну аллында борчун бет жарыкълы толтура, ол кесин низамлы, тизгинли, иш кѐллю болгъанын кѐргюзтенди. Аскер техниканы, сауутну да уста билгенди. Аны алай ариу кыылыкълы юйреттенигиз ючюн сау болугъуз! Ибрагимни ишде чыныкъланы, тѐзюмлюлюгю, кыыйнлыкъланы хорларгъа юйренгени сизни юлгюгюз бла болгъаны кѐрюнюп турады».

Узакъ Хабаровскдан - салам

Махтаулу письмо Улбашланы Хажимуратны аты бла да келгенди. Аны жашы Шамил узакъ жерде - Хабаровск шахарда - ич аскерлени бѐлюмюнде кыулукъ этеди. Ол кесини инсанлыкъ борчун бет жарыкълы

толтургъанын, ариу кыылыкълы, бир ишден да къачмагъан жаш болгъанын жазгъандыла аны командирлери.

Атларына, эллилерине, ата-аналарына ыспас, махтау келтирген жашларыбыз бла биз да ъхтемленебиз.

ГЕЛЯЛАНЫ Лиза.

Къарындашла - бир частыда

Эндрейланы Омар бла Ибрагим Курск шахарда ауур аскер машиналары жюрюте, механизатор усталыкъларын хайырлана, ата-аналарына ыспас келтире кыулукъ этеделе. Аланы таматалары алагъа ыразылыкъларын билдирип, аталары Салихге бла аналары Тюменланы Мариямгъа письмо жазгъандыла: «Сиз ъсдюрген жашла аскер бѐлюмде хар тюрлю жумушха да кыоллары жарашып, таматаланы буйрукъларын жерге салмай тамамлап, кеслерин ариу кѐргюзтюп сойдюргенлери ючюн сау болугъуз. Сиз ата-ана борчугъузну намыслы

толтургъаныгыз ючюн сизге ыспас этебиз».

Омар бла Ибрагим школну бошагъанлай энергетика жаны бла ишни билер мурат-да курслагъа жюрюгендиле. Юйде ата-аналарына болуш-хандыла, бир жумушдан да къачмай, ийнек саугъандыла, жер сюргендиле, бичен хазырлагъандыла, тирлик ъсдюргендиле. Башалагъа да эс тапдырыргъа ашыкъланлары ючюн жашланы элибизде да суюдиле, ыспас этеделе.

Салих бла Мариям юч жаш бла бир кыыз ъсдюредиле да, бу юйор хар жаны бла да юлгюлюге саналады.

Соруу

Ата журтну къоруулаучусуну кюню не заманда да сыйлы байрамдан бирине саналганды. Кертиди, алгын ол ишчи кюн болганды, алай аны юйюрлени асламысы кенг белгилегендиле. Энди уа солуу кюннге санап, аны даражасын бютюн кѐтюргендиле. Бу аскер байрам болгъанлыкъларга, эр кишилени барысын да алгъышлагъан ахшы тѐреге айланганды. Анга биз соруу бергенлени жууаплары да шагъатлыкъ этеделе.

Бу байрам бла кимни алгъышларыкъларысыз?

ШАУАЛАНЫ Аминат,
«Къабмалкъкнига» ачыкъ акционер обществу директору:

-Бек алгъа баш ием Шауаланы Ханайини алгъышларыкъма. Жашла, киеу да бардыла. Кѐп болмай биринчи туудугум дуня жарыгын кѐргенди да, аны да кыолума алып, алгъыш этерме. Аппасына, анасыны кыарындашларыча, атасыча юлгюлю жаш бол, дерме.

АЗАМАТЛАНЫ Мадина,
ой биче:

-Биринчиден, атамы. Анга сексен жыл бола келеди. Ол Уллу Ата журт урушха кыатышмагъанды, болсада аны ачылыгын сынар ючюн кыалмагъанды. Анга да къорамай, бу байрамны суюди. Ол кюн ата-бызны тѐппеси кѐкге жете болур, дерсе. Биз, сабийлери, туудукълары да, аны алгъышлай барабыз, ол суйген татлы ашарыкъланы да элтебиз. Андан сора, эки кыарындашым, аладан туугъан да тѐрт жаш, аланы да алгъышламай кыоймайма.

КЮЧМЕЗЛАНЫ Мариям,
медсестра:

-Мени атам, эки кыарындашым, баш ием, экиге айланган жууукъларым да кѐпдюле. Аланы, бирин да кыоймай, уллу ыразылыкъ бла алгъышларыкъма. Сѐзсюз, аллымда ъсюп келген жашчыкъланы да. Хар бирине да жюрегимден алгъыш этип, саулыкъ тежерикме. Алай ол кюн мен алгъыш этерча кыыз да барды. Экиге айланган кыарындашым балачыгы 23-чю февралда туугъанды. Анга бийыл онтогуз жыл толады. Гитче заманчыгъында хар бирибизге телефон бла сѐлешип: «Мен билеме, 23-чю февраль эр кишилени байрамы болгъанын, мени уа туугъан кюнюмдю», - деп, эсге салмай кыоймачу эди.

КЪОНАКЪЛАНЫ Малик,
предприниматель:

-Мени хайт деген алты кыарындашым барды. Биз барыбыз да Ата журтну аллында аскер борчубузну толтурганбыз. Бек биринчи кыаллай байрам бла да аланы алгъышлаучума, бу жол да алай этерикме. Дагъыда шѐхларым, танышларым да бар. Аланы да унутуп кыоярыкъ тойюлке.

ДЕВАЛАНЫ Азрет,

тау-лыжа спортну халкъла аралы класслы устасы:

-Мени кыарындашларым, шѐхларым, тенглерим да кѐпдюле. Аланы бир кыауумлары бу кюнледе Минги тауну тийресинде Россейни кубогу ючюн эршиулеге кыатышхандыла. Хорламла да болдургъандыла. Асламысы Красноярс крайдадыла. Бери терк-терк келип, жараула да этиучюдюле. Биз бир бирибизни кыайсы байрам бла да алгъышлаучубуз. Телефон бла неда скайп бла. Бу жол да алай этерикбиз.

УЛБАШЛАНЫ Джамиля,
устаз:

-Бек биринчи, кыайн атамы, андан сора аппама кыарындашым. Ол Уллу Ата журт урушха кыатышханды. Анга 95 жыл болады. Биз, туудукълары, аны кыарындашынды, эгечлеринден туугъанла да Ата журтну къоруулаучусуну кюнюнде, ызы бла уа Хорламны кюнюнде да юйюне барып алгъышлайбыз, сауыгала да элтебиз. Болсада ол бизни сауыгаларыбыздан эсе кесибизге бек кыуаннганын чертирге суюме. Алай жыйылсагъа а, ол бизге эртте заманланы юслеринден хапарла да айтыучуду.

КЪУЛИЙЛАНЫ Маржан,
врач:

-Бу байрам арт бир ненча жылны ичинде солуу кюннге айландырылганды. Аны мен иги шартха санайма. Ол кюн бизни юйге кыайн атамы алгъышларга кѐпле келиучюдюле. Ол аскерде кѐп жылланы кыулукъ этгенди, бусагъатда отставкадады. Мен кыайн атам бла бирге тюрлю-тюрлю ашарыкъла хазырлап, къонакъланы суюип сакълаучубуз. Андан сора да, бу кюн жууукълары, тенгле бир бирлерине телефон бла сѐлеширге, барып жокъларга да иги сылтауду.

ГАБОЛАНЫ Лейла,
Махачкъаланы гуманитар академиясыны Нальчикде филиалыны директору:

-Мени Тѐбен Чегемде турган атама жюз жыл толурга кѐп кыалмагъанды. Биз, кызылары бла жашлары, солуу кюню хайырланып, аны жокъларыкъбыз. Ол духланы бек суюди, анга аллай сауыгала хазырлагъанма. Андан сора, къарандашларымы, баш иеми, юйде жашны, киеуюмю, башха жууукъ-ахлуму да алгъышларыкъма. Ала бары да кеси заманларында кыаралны аллында аскер борчларын толтургандыла.

Басагъа ХОЛАЛАНЫ Марзият хазырлагъанды.

21-чи ФЕВРАЛЬ - АНА ТИЛЛЕНИ ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КЮНЮДЮ

«Школ бла юйюр юйретиуде биригирге керекдиле»

-Азинат Алиевна, тилни айныууна кшошмчулук этгенле - аны бла ишлеген кадрладыла. Былайда устазны кыйыны бегирек окыунамы болур, деригим келеди. Бюгонлюкде малкър тилден окыутханланы жарсыулары кепдо. Аланы юсюнден не дегер боллуксуз?

-Биринчиден, сахар школлада бир ыйыкыга берилген дерслени азлыкын айтырга суюме. Жаланда юч сагъат окытабыз. Жылны биринчи жарымында малкър тилден бир дерс бериледи, адабияттан а -эки. Бешинчи-алтынчы класслада ыйыкыга төрт дерсиз -эки адабият бла эки малкър тил -барды. Алай ол да азлык этеди.

Сёз ючюн, эл школлада бешинчи -алтынчы класслада бир ыйыкыга - беш сагъат, онунчулада бла онбиринчиледе-экишер, бирсиледе уа төртюшер дерс барды. Бизге жаланда бир сагъат окыуна кшошса да, себеби, магъанасы да уллу боллук этди. Мен малкър тилден дерс бергенликте, бир ыйыкыдан болса экинчи, сабийле, жарсыуыга, аны эслеринде тутуп турмайдыла. Бютюнда тауча иги сөлөшө билмегенлери да чырмайды. Элледе уа, не десек да, ала тилни иги биледи, дерслеге белонген заманлары да асламыракды.

Дагында мен дерсликерибизни юсюнден айтырык этдим. Ала шендюю программабызга келишмей да кыйналабыз. Жаланда ишчи дефтерлерибиз келишедиле аны бла. Ол алай некди деп сорасак, алгын жарашдырылган дерслик сатылып бошаламагъанлай, басмадан бирсилерин чыгъараллык туюлюбюз, дейдиле.

Сора биз кесибиз да шахарда эл школлага деп жазылган окыу китапланы хайырланабыз. Ол да бек кыйынды. Кесими энчи оюмуу айтсам, мен сахар школлада таулу сабийлени да Черкеланы Зухураны орус тили группалагы деп жазган «Малкър тилни окыубуз» деген китабы бла дерс берлик этдим.

-Кесими сынаумдан билеме, сахар школда окыутхан устазга сабийни малкър тилден бир жорукъга юйреткенде эсе, ала тилдинде бир сёзге юйреткен уллу хорлам кибикди. Ала сөлөшмал турсала, дерс бергенин кёзюне кёрюнмейди да?

-Бек алайды. Кертисин айтырга керекбиз. Таулу тукъуму болган сабийге атынг неди деп сорсанг окыуна, кёзюне кырап, жууап бералмай тургъанлары бардыла, жарсыуыга. Сёз ючюн, бизни школда 80 окыучубуз бар эсе, аладан жаланда онусуну юсюнден айталлыкыма эркин кёлден жазма жазаллыкыдыла деп.

Дерсликерибизни юсюнден дагында сагъынган этдим. Ала кыйын тил бла жазылганларын да айтырга суюме. Сабийле анда кеп затны ангыламайдыла. Сёзлени асламысын, жорукъланы да орус тилге кёчюрюп, ма алай юйретирге

ЮНЕСКО-ну 1999 жылны ноябрь айында бардырылган конференциясында 21-чи февраль Ана тиллени халкыла аралы кюноне саналлыкы билдирилген этди. Ол кюн 2000 жылдан башлангы битеу кыраллада да тил эм культура энчиликлени белгилеген байрамга айланнганды.

Аны бла байламлы биз Нальчикни 27 номерли орта школуну малкър тилден бла адабияттан устазы Джантууланы Азинатха тюбеп, аны бла ушакъ бардырганбыз. Ол бийик категориялы педагогду, мектепни профсоюз организациясыны таматасыды.

Билим бериу, илму эм жаш телюню ишлери жаны бла министрствону эм департаментни атындан кеп кере грамотага тийишли болганды. Сабийле ала тилибизни юйретип келгенли уа 40 жылга жууукъ заман озганды.

тошеди. Сёз ючюн, малкър тилден бешинчи класслага дерсликбиз, илму жаны бла айтханда, бек аламант жарашдырылганды. Болсада окыучулагы уа кыйынды. Ол а алай некди? Аны автору Гузеланы Жамал манга курсланы өтген заманында айтханга кере, бу китап университетни студентлерине деп жазылып, башка зат болмагъаны себепли быллай дерсликча басмаланып кыалганды. Болсада бизни окыутхан сабийлерибизни билим даражаларына кере алай китапладан ишлени сайлап берирге эркинликбиз барды.

-Сабийлени тилге не жаны бла да сейрлерин кюзоргар ючюн, устазла кеп иш этедиле. Болсада ата-анала ауурлукну школну боюнуна саладыла. Жаланда мектепге, устазга бошлап кыйгъан а тюзюмдюз?

-Сабийни биринчи классха келген заманында окыуна устаз аны юйде ана тилне кыалай юйретгенлерин эслеп кыояды. Мен кесим садикде кеп жыл ишлегенме. Аны себепли тауча билгенин бла кыалганын кёрюрге кыйын туюлюдюз. Сахар садикледе малкър тилден ачык дерсни биринчи болуп бергениме хар заманда да кыуанам.

Сабий тилни иги билмегени, айхай да, юйорден келеди. Болсада мен хар заманда да кесими терслеиме. Иги окыутсам этди, иги ишлесем этди, ол биллик этди деген сагыш башымдан бир заманда кетмейди.

Кёбюсюнде тилге юйретиу, ариу кылыкыга, тюз ниетге юйретиу бла бирча барды. Сабийлени тауча спектакльге, Миллет библиотекада жыйылыулагы элтгенлей турабыз. Олимпиадалагы да кыатышабыз. Тенгешдирип айтсам,

5-10 жылны ичинде сахар школлада окыучуланы ана тиллеринде сөлөшүүлери кыарыусузрак болганды, жарсыуыга. Андан сора да, сен аланы бир меропритиягы элтирге хазырлай кетип, сабий а сайлап, ол кюн келмей калса, не айтхын?! Айхай да, былайда жаланда ол кеси угъай, ата-анала да уллу кёллюк этгенлерин ангылайсы. Бюгонлюкде алып кыарасанг, ала кеслери борчларына жаланда балаларына аш бла кийим тапханлары санагъанча кёрюнеди. Тилге юйретиуно энчи алып айтсагы а, бизге болушлук керекди ата-аналаны, дерсликени хазырлагъанланы жанындан да.

-Устазларыбыз иги ишлей эселе, сабийлерибиз кыарыусуз некдиле деген оюм да барды?

-Тюз айтаса, сабийле кыарыусуздула. Биз школда керешгенликте, аны юйде кыайтаргъан, олтурчу, дерсинги эт, кёрюзат деген азды. Биз ата-аналаны терслей, ала да бизни терслей, ортада уа сабийле кыйналадыла. Бу болумдан жаланда биргип ишлесек чыгарыкыбыз. Айтханымча, устазлагы ата -аналаны болушлуклары керекди.

Сора биягында олимпиадаланы да сагъынганма. Аланы бардыра туруп да эл эм сахар школлага бир заданияланы берип кыйгъанын тюзге санамаймы. Андан сора да, ОГЭ (обязательный государственный экзамен) болуп турду. Анга да ишлени орус тилден кёчюрюп кыйгъандыла, алай этерге уа жарамды. Шендюз уа экзамен угъай, контрольный срезле берилип кыаладыла. Ала да шахарда, элде окыуланлагы да бирча жарашдырылдыла, ол да тюз туюлюдюз.

-Малкър тилден дерслени нуле-

войга, жетинчи сагъатха кыаргына неда факультатив этерге ёчдюле. Бюгонлюкде хал кыалайды бу жаны бла?

-Шендюз бизни школда факультативбиз жокъла, бирсиледе бар эсе, билмейме. Алгын алагы жорюрге суйгенле да кеп болуучу этди. Сёз ючюн, Таукенланы Марина, малкър бёлюмге окыуга кирип, аны жетишмилли бошаганды. Сен этген ишни сайлаган сабийлени кёрсенг, кёлюнг жарыйды, бютюнда кыадалып ишлеринг келеди. Бу кюнде ана тиллени байрамына атап, жазуу иш берген этим да, бир окыучум мен жаланда малкър тилден устаз боллукыма, юйде гинжилерими тизип, алагы дерс берип ойнама деп жазганды. Билемисиз, ол мени жорюгеме бал-жау жакъганча, ма алай хычыуун кёрюнгенди.

-Шахар школга келсенг, кёбюсюнде малкър тилни кабинетине деп бёлюнген класс отоуну болуму артык кыуандырмагъанча туюлюмдюз?

-Кеп жылны ичинде биз математиканы подсобкасында (10жыл!) дерсле берип тургъанбыз. Арта аны бузуп, кыатыбыздагыладан да бир терезени тилеп, биразчык кенгертип, кеси кючюбюз бла кабинет ишленгенбиз. Ол кезиуде директорубуз: «Бузмагъыз, кызыла, бир зат бла да болушаллык туюлюм», деген этди. Арта уа, сау болсун, линолеум бергенди. Алгын төрт парта сыйыныучу этди биз дерсле берген жерге. Бек кыйналып тургъанбыз сабийлени кыйры олтуртургъа билмей. Нек дегенде ол заманда параллельле «М» харфха дери болуучу этди. Бюгонлюкде уа кабинетибизге онеки парта сыйынады. Биз анда ишлегени биринчи кере алгъаракда аланы он кыауум бергенди.

Ана тиллени байрамы кыуралганын мен бек иги ишге санайма. Хар дерсимде да сабийле бизни тилибиз кыаркыдан артык миллетни тили бла келишгенин, аны бла ёхтемленерге кереклигин кыайтаргъанлай турама. Тили болмагъан халк тас боллугун да тюрлю-тюрлю юлюгле бла, роликке кёрюзтюз да ангылатам. Бизни саныбыз аз болгъанлыкыга, ёхтемлени адамларыбыз кёлдуле деп, аланы юслеринден айтамы. Ата-бабаларыбыз бизге сагъагы кыоноп кетген, тау сууча таза тилибизни тас этерге эркинликбиз болмагъанын кыайтаргъанлай, аны ишимде жорукъ этгенлей турама.

Мени ана тилден устазым Мактыланы Балажан Хусеевна сабийлеге жаланда «беш» неда «эки» салыучу этди. Бюгонлюкде ангылайма ол алай нек эттенин. Окыучу дерсин билип келсе, ол санга да хурмет береди. Бек башы уа-ана тили айнырына, тас болмазына кшошмчулук этеди.

Ушакъны **МОКЪАЛАНЫ**
Зухура бардырганды.

ТЮБЕШИУ

Китапха сыймекликни кыайтарырга

КМР-ни Урунуу, иш бла жалчытуу эм социальный кыоруула министрствосуну Нальчикде арасында ишлегенле сахар администрацияны культуруа бёлюму, Китаны сыйгенини обществово эмда библиотекакыла бла бирге «Китаны окыу эмда жашау: аланы бирге кыалай келишдирирге боллукду» деген ат бла форум бардыргандыла.

Анга республиканы тамата классларыны окыучулары, кыйын жашау болумга туюшген юйорледен кызычыкыла бла жашчыкыла, «Жилтин» литература студиягы киргенле, жамауат организацияланы келчилери, журналистле да кыатышхандыла.

Форумну кезиунде гитча спектакль да кёрюзюлгенди. Андан сора уа анга кыатышхана барысы да китап окыу-

ну магъанасыны юсюнден ушакъга киришгендиле, бир бирлерине оюмлары айтхандыла. Китапха сыймекликни кыайтарырга кереклисин бир ауздан чертенди, артыкда жаш адамланы араларында.

Ала дагында электрон китапны бла басмалангъанлары араларында не башхалык барды, школчула суратлау лите-

ратураны кеп окыумудула, сабийлеге эмда актыбалык болмагъанлагы энди китапла басмаланамыдыла. Аллаи эм башха сорулагы жууала излегендиле. Кыйын болумга туюшген юйорлени сабийлени кыадарларында китап не магъанын тутханын сюзгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ХУРМЕТЛЕУ

Хүнерли директор, насыплы ана, озгүрүлү ынна

Заман алгъа барады, аны бла бирге уа жашау излемле да тюрленеди. Ол санда билим бериуде да жангы жорукъла, стандартла бир бирлерин алыштырадыла, бютюн иги амалла чыгъа барадыла. Ма аладан кыйымат болур ючюн а хүнерли башчы, фахмулу оноучу керекди. Текуланы Нина, Мишаланы Идрисни кызы, ма аллай болгъанын таукел айталлыкъбыз.

Ол Нальчикде женгил промышленностьну колледжине башчылыкъ этип келгенли иги кесек заман болады. Кыралны кыйын кезиуде окъуна бу окъуу юйно ишин селейтмегенди, ары окургъа, ишлерге да ким да сюйюп келирча этерге итингенди. Ол иши, биргесине урунганлагъа, колледжде окурганлагъа да таза жюреги бла кыйгъыргъан адамды. Кеси да керек заманда кыаты бола биледи, аны бла бирге жумушакълыкъ да этеди, директорча менсинмейди, алай намысын да тышормейди. Ма аны ол ышанларыны хайырындан колледж хар заманда да игилени санында айтылганлай турды.

Нина Идрисовна Ленинградны кырал университетин бошаганды. Урунуу жолун 1980 жылда профессионал-техника билим бериуде ишленелени республикалы культура юйлеринде методист болуп башлаганды. Ызы бла

управления инспекторну кыуллугъунда ишлегенди. 1986 жылда уа аны 8-чи номерли училищени директоруна саладыла. Арта ол женгил промышленностьну колледжине тюрлендирилгенди.

Билим бериуно айнытугъа уллу кыйын салгъаны ючюн Нина Идрисовнагъа Россей Федерацияны, Кыбарты-Малкърны тюрлю-тюрлю сыйлы атларына, багъалы саугъалагъа тийишли болганды.

Хар преподавателинден да директор жангы оюмла, амалла сакълайды, кеп проектни башламчысы уа кесиди. Нина Идрисовна замандан арта кълмайды, алай аны озаргъа да кюрешмейди. Аны хар затча чыгъармачы кезден кырагъан тѳреси барды. Ол колледжде окурчуланы билимлерин ѳсдюрюге, фахмуларын айнытугъа энчи кыйгъырады. Анга тийишли онгла кыуаргъа да кюрешеди. Колледжде тепсеу кружок, спорт секцияла да ма аны ючюн ачылгандыла.

Биз колледжни экинчи юйюбюзге санайбыз- билим берген, усталыкыгъа, адеп-кылыкыгъа, жууаплыкыгъа, тюзлюкге, иш къллюлюкге юйретген, келишиулук, ырахатлыкъ да болган юйге.

Нина Идрисовна ахшы адамды, насыплы юй бийчеди, кыйгъырыулу анады, ыннады, керти шүѳхду. 23-чю февраль аны туугъан кюнюдо. Багъалы Нина Идрисовна, биз сизни жюрегигизни теренинден алгъышлайбыз, кийик саулукъ, насып, жюрек ырахатлыкъ тежейбиз! Мындан ары да кеп жылны ишигизден, юйюрюгюзден да кыуанып, тынч-ырахат жашау этеригизни сюйгенибизни билдиребиз.

Женгил промышленность колледжни педагогика коллективи.

Былану халарларына уа эки гудучу тынгылап болгандыла. Ала терк окъуна кыатын айтхан жерге атыладыла. Белгини табып, алаины кызып, кыошунну чыгарыдыла. Ачып кыарасала уа, анда алтынны юсюнде тѳгерек чулгъаны-жилян. Гудучула кыошунну ичи жилиндан толу сунадыла: «Бизни урларгъа келгенибизни билип, алгъадан хазырлагъан жерлерине жибергендиле», -деп, гудучула Добак бла аны кыатынына дерт жетдирирге мурат этдиле.

Кыошунну артакыгъа салып, биягъы юйге келедиле. Жолда жилин сындырылып, тышоп кетеди. Гудучула уа кырангыда аны эслемейдиле.

Юйде уа эр бла кыатынны араларында алыкъа халар тохтамайды. Бири: «Кел, алтынны алып келейик», -деп, экинчиси уа барырга унамай. Гудучула уа: «Бусагъат биз сизге бир уллу алтын берейик», -дейдиле да, терк окъуна кыошунну башын ожакъдан ары бурдыла. Анда болган алтын ожакъдан кыуолады.

Аны кѳргенде, кыатынны тили тутулгъанча, сѳз да айтмай, аралып кылады. Киши уа, ѳрге секирип, кыобуп: «Айтхан эдим да, Аллах буюрса, ол меники боллукъду деп».

Эртте заманладан бери жюрюген таурухда быллай ишни юсюнден айтылады. Бирле анга жомакъ да дейди. Ийнанганла уа аны кертиге санамайдыла. Мен а тюз эшитгенимча айтама.

АППАЙЛАНЫ Магомѳт(Каммат).
Булунгу эл.

Бизге жаздыла

Жасакъ бла налог

«Хурметли редакция!

Ана тилими алапат билмегенликге, ата юйюме келген кезиуде газетигизни алып окургъа кюрешючюме. **Налог** деген сѳзге тубейме. Мен ангылагъандан, ол орус тилден келген болур.

Алай бизни тилде да болур аны магъанасын жюрютген сѳз. Атам-анам айтханнга кѳре, орусча налогну магъанасын малкър тилде **жасакъ** деген сѳз жюрютеди. Бу эки сѳзню магъанасы бар эсе, ангылатасгъыз эди», -деп жазады Черкесланы Аслан. Кертиси бла да, бизни тилде тышын-дан келген сѳзле бардыла. Сѳз ючюн, самолѳт, поезд, машина, космонавт, лѳтчик, трактор, телефон дегенча. Алагъа башха тюрлю айтырча туююлдо. Магъаналары ушагъан сѳзле да аз туююлдо.

Былай алып айтханда, налог, жасакъ. Ала экиси да - тѳлеуледиле. Алай окисини да башхалыгъы барды. Кырал адамларын, организациаланы хайырларына кѳре тѳлеу салады. Биз кыралгъа жер ючюн марда аха тѳлейбиз. Ма олду налог.

Жасакъны юсюнден айтханда, ол да тѳлеуно бир тюрлюсюдо. Аны уа сермешде, урушда хорлатхан хорлагъаннга тѳлейди.

Бизни тилибиз байды. Анда бир магъананы жюрютген неда ушагъан сѳзле бардыла. Алай хар сѳзню кес ижерине сала билирге керекди.

Жасакъ деген сѳзге уа, баям, орус тилден **дань** деген бегирек келише болур.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Кыошун толу алтын

Таурух

Бурун заманда Добак деген бир киши юйюрю, юйдегиси бла жашап болганды. Ол да, башха эллиерича, мал тутханды, аны бла баш кюнчидиргенди. Бир жол юй бийчеси Кюнюмхан хазырлагъан аш-азыкъ артакыны аркысына атып, кыойларын да аллына этип, жайлыкъгъа тебирейди.

Элден чыгып, агъач кыйырына жетгенде, кыойладан бири, сюрююден айырылып, кесин бир жанына атады. «Я, раббий, муну кыозусу да жокъду, бу кесин агъач ичине нек атады?» -деп, сейир-тамаша болуп, Добак сюрююно да кыоюп, кыойну ызындан тебирейди.

Агъачны ичине иги терен баргъанды, уллу таш кыатында жатып тургъан бѳрюню эслейди. Кыачхан кыой, тюзонлей аны аллына келип, жатып кыолады. Бѳрю аны ашайды. Сюрююно асыры сейир этгенден, алайдан кеталмай бироз турду. Сора тобагъа да кыайтып, кыойланы кыалгъанларын да сюрюп, юйюне келип кыалады.

«Экинчи кюн юй бийчеси биягъыча эрине аш-азыкъ хазырлайды. Болсада Добак ол кюнден башлап кыой кютерге бармайды. «Аллах аланы манга буюрса, мен бармасам да кыойла ызларына кыайтырыкъдыла. Кыууала да кыой, энди мындан арысында малны ызындан аякъ басарыкъ туююлме», -дейди.

Не этерик эди Кюнюмхан? Хакъ тѳлеп, малчы тутуп турду. Кѳп со-

зулмай жай да, кюз да кетди, кыыш да жетди. Добак юйдеди. Тышына чыгып, арталыда бир иш этмейди. Халкыгъа окъуна кыатышмайды.

«Добакгъа не эсе да бир зат болганды», -деп, аны сюйгенле аллына келедиле. Ол а аланы ашыра арбаздан окъуна чыкъмайды.

Жаз башында, бахчаланы кыазаргъа керек болганды. Кюнюмхан эрин да ишлерге чакырады. Алай Добак, биягъыча, айтычусун айтып, барырга унамайды. Не этерик эди тиширчу, бу жол да хакъ тѳлеп сюрдюртеди. Сабанчылары ызларындан барып, бахчаны ташдан, тамырдан тазалагъан кезиуде, бир гыйы ташны кыобарады да, аны тубюнде ичи алтындан толу кыошун табады. Кюнюмхан абызырамай, гыйыны жерине салып, кыатында дагъыда белги этип, кыуанч тыпырлы болуп, юйюне келеди.

Эрине айтады: «Гыйы ташны тубюнде кыошун толу алтын тапханма, башын да жабып, кыатында быллай белги этип келеме. Кече кесим жангызлай барырга кыоркъама. Бирге жетип, кыошунну алып келейик», -дейди.

Бу жол да Добак кыатынны айтханын этмейди: «Аллах аны манга буюрса, алтын менден кетмез. Ол меники боллукъду. Ма бу ожакъдан окъуна бери тѳюлюп кыаллыкъды», -деп, бир жанына бурулады.

Ма санга!

Айфон иесин ваннада ѳлтюргенди

Евгения Свириденкогъа 24 жыл бола эди. Ол Москвагъа Омск областыдан келип, тенг кызы Наташа бла бирге жалнагъа фатар алып турганды.

Баш кюн ингриликде Евгения, ваннаны суудан толтуруп, ары айфонну да кыолунда тутханлай киргенди. Кызы, аны тенглерича, телефонсуз аз да болалмагъанды. Алай физикадан арталыда халпары болмаз эди. Айфонну зарядкадан кетермей алай алганды

биргесине. Ол а, кыолундан чыхынып, суугъа тошгенди.

-9-чу февральда ингриликде «03» службагъа кызы солусуз болгъаныны юсюнден билдиргендиле, -дегенди ара шахарны терк болушлукъ берген службасында ишлегенледен бири. -Ары реаниматологлары бригадасы терк жетгенди, алай кызыгъа боллукъ болгъан эди. Аны ток ургъан болур деп, алай оюмлагъандыла врачла.

-Мен зат да эшитмегенме, -дегенди

докторлагъа кызы нѳгери Наташа. -Алай бу ваннада былай кѳпге нек кыалды деп, тынгысыз болуп кирсем, бети да кетип, кыалтырай тура эди. Телефонду да сууда.

Полициячыла оюм этгеннге кѳре, кызыны ток уруп, ол кеси аллына ваннадан чыгъалмагъанды, болушлукъгъа адамны да чакыралмагъанды.

Алай шартла арт заманлада терк-терк тубейдиле. Сѳз ючюн, юч кюн мындан алгъа Башкирияда да бир кызы тюз ма алай ѳлгенди.

Законопроект

Агепли водителлеге правалары болжалган алгъа кыайтарылыкъдыла

Аллай законопроект Кырал Думаыны кыарауна берилгенди. Бузукъчу, сокуранып, правалары сыйырылган болжалны ичинде кесин тап жюрютген эсе, тазир тѳлеген эсе, салган зараны кыайтаргъан эсе, ол праваларын алгъаракъладан берилерин тилеп, заявление жазаргъа боллукъду. Алай руль артына олтурургъа эркинликтери кѳп болгъанлары ючюн сыйырылганлагъа бир тюрлю жумушакълыкъ этиллик туююлдо.

Аллында машинаны озама деп, жолну ортасында ыздан тайгъанла, мардадан (бир сагъатха 60 километрден) терк баргъанла, кызыл чыракъ жанып турганлай, экинчи кере да тохтамай кетгенле, мигалкалары болгъан машиналагъа жол бермегенле ышаныргъа боллукъдула алагъа жумушакълыкъ этилликге.

Сѳз ючюн айтханда, ГИБДД-ны шартларына кѳре, жыл сайын 800 минг водителли правалары сыйырыладыла, кеф болуп руль артына олтургъанлары ючюн а жаланда 100 мингини.

Алайды да, депутатла артыкъ уллу бузукълыкъ этмегенлеге жакъ басаргъа хазырдыла. Ары дери да ала тазири терк окъуна тѳлегенлеге аны азайтыну юсюнден законопроектни кыабыл кѳрген эдиле (ол 2016 жылда кючюне киреди).

Машиналаны эсирип жюрютгенлеге уа кечгинлик жокъду, аны кыой, алагъа кыажу жорукъла бютюн кыатыландырыладыла- жайдан башлап экинчи кере да кеф болуп машинагъа олтургъанлагъа уоловоний иш ачылыкъды, алайла тюрмеге окъуна салыныргъа боллукъдула.

Дата

Элбрус районну эм иги сабий садларындан бирине - Отарланы Керимни атын жюриотген «Сказка» деген учреждениягга - быыл элли жыл толганды. Къуралгъан кезиуонде анга жыйырма жылны ичинде Васса Косинская башчылык этип турганды. Билимди, тири тамата, педагогика коллективни къурау, учрежденияны айнытыу жаны бла аны къыйыны уллуду. Кеп къалмай аллай бир заманны ичинде директор болуп аны ызындан келген Светлана Морозова да ишлеп турганды. Сабийлени школгга хазырлау система ол кезиуде иги да кючлю болгъанын белгилерчады.

Арт заманда сабийлени юйретиу эмда билим беруу ишлеге излем барады. Сабий садны таматасы Хутуйланы Зухура айтханнга кере, педагогла ары жюриоген балаланы хунерликлерин, итинулюклек-

Элли жыл - жомакъда

рин толусунлай ачыкълар муратда битеу болгъан шендою амалланы хайырландыла. Бу учреждениедан чыкъганла тири, билимли, хар неге да сейирлери болургга керекдиле, дейди ол. Бу сёзлени школланы биринчи классларыны устазлары, сабийлени ата-аналары да дурус кередиле.

Белгиленген борчланы тамамлау муратда педагогла «Шаг за шагом» деген халкъла аралы проектге къатышып тебирегендиле. Тёрт жылны ичинде сынау ишледен сора «Сообщество» деген билим берген программаны бардыруу башланганды. Аны баш магъанасы - сабийлени хар бирини да энчилигине кере алай айнытыуду, себеплик этиуду.

Билим беруу-юйретиу иште тюрлениуе сабий сад биринчи номерли лицейни бёлюму болгъандан сора башлангандыла. Аны таматасы Мухамед Лихов педагогика иште не жангычылыккъа да угъай демеиди, ол себепден сагъынылган башламчылыккъа хар жаны бла да билеклик этерге юрешеди. Бардырылган ишни къыйматлыгыгъы эслене башланганды: сабийле суйюп окуйдула, къыйыныракъ дерсле болсунла, неда башха борчла - аладан да арха турмайдыла.

Быллай ахшы сынау республиканы башха районларында учреждениялагъа да югюлю болурчады. Аны къый, Бери тыш регионладан келгенле да бардыла. Къауум жыл алгъа Чеченни педагоглары-

ны къаууму келген эди. Тыш къырраланы келечилери да шагъырейленгендиле Тырнаууздагъы педагоглары сабийлени юйретиу иште къурагъан жангы амаллары бла. Чехиядан «Каритас» деген жандаурлукъ биригиуно адамлары да болгъандыла мында.

- Бизде урунган педагогла бла ёхтемленирчады, - дейди Хутуйланы Зухура. - Асламысыны ишчи стажлары он-онбеш жыл болады, кеп болмай келгенле да бардыла. Хар бири да кесини билимин, усталыгъын шендою излемлеге келиширча дайым кючлендиргендиле турады. Москвада, Санкт-Петербургда, Ставропольда, Нижний Новгородда тийишли курсланы ётерге терк-терк барычуудула.

Ол себепден окуна болур, коллектив кеп тюрлю эришиуде алчы жерни алып келгени да. Учреждение «Жылны сабий сады» деген битеуроссей эмда район конкурслада биринчи жер бир ненча кере алганды. Педагогла Оксана Фролова бла Надежда Климова «Воспитатель года» деген район конкурсда хорлагъандыла. Лауреатла болгъанлары саны да аз тойюлду. Элли жылны ичинде учрежденияны юч мингден артыкъ сабий бошагъанды. Кепле школлада, ызы бла ВУЗ-лада иги окуп, бийик билим алып, шахарны, районну эмда республиканы ичинде белгили, жетишмилли адамла болгъандыла. Бюгонлюкте бу садикге ала кеслерини сабийлерин, туудукларын келтиредиле. Алагъа мында жарыкъ тобейдиле.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.
Суратла авторнуудула.

Ыспас

Барыбызны да къууандыраса

Огъары Малкъарны администрациясы, ветеранлары, тиширыулары советлери эмда битеу элли жамауаты Зумакууланы Мустафаны жашы Борисни 75-жыллыкъ юбилейи бла алгышлайдыла. Къабарты-Малкъарны, туугъан миллетини белгилли, айырмалы, билимли, асыл жашына, бизни барыбызны да ёхтемлигибизге мындан арысында да узакъ ёмюр, уллу жетишимле тежейдиле.

Администрацияны таматасы
Атабийланы Аспан,
ветеранлары советини башчысы
Къазакъланы Борис,
тиширыулары советини
председатели Геляланы Лиза.

Рейде

Токну урлагъанлары жууапха тартхангыла

Быыл январь айны ичинде республикада бир миллиондан аслам киловатт электрокюч урланганды. «Бардырылган рейдлени кезиуонде 500 чакълы акт жазылганды, битеу да 2,74 миллион сом тазир салынганды», - деп билдиргендиле МРСК СК компанияны Къабарты-Малкъарда бёлюмюно пресс-службасындан.

Бу къадар электрокючю ондан бирин къауум предприятине урлагъанды, къалгъанын а - адамла. Аманлыкъчыланы иги кесеги - 141 адам - Зольск районда жашагъанладыла. Ала жукъ тёлемеу саулайда 220 минг киловатт электрокюч хайырлангандыла, аны бла кеп къалмай 500 минг сом багъасы тазир тёлерге тошгенди.

Быллай рейдледен сора да, энергетикле башха мадарла да этедиле. Терс жолгга турургга суйгенле уа бу шартны билселе игиди: юйлеге, мюлклеге неда башха жерлеге токну не къадар кеп жиберирге, алада да аяусуз кюйдюрюрге амал бар эсе, салынырыкъ тазирни ёлчемеи да анга кере алай тергелликди.

Ток ызлары электрокюч сетельден кесилип, алай аны кеси аллына арха къошаргга умут этгенле да тёлеге тюшерикдиле: адамлагъа - 3-4 минг сом, къуулюкчулагъа - 6-8 минг сом, предприятялагъа бла организациялагъа уа 60-80 минг сом багъасына тазир салынырыкъды.

Бизни корр.

Газетни келир номери 25-чи февральда чыгарыкъды.

САЙЛАУ

Россейлиге эм сыйлы - сабийди

Россейлиле бурун заманладан келген жашау жорукълагъа кертчилей къаладыла - юйорню, сабийлени эм саулыкъну сайлайдыла. Анга Жамауатны оюмун билиу жаны бла битеуроссей ара институт бардыргъан соруулагъа этилинген жууапла шагъатдыла.

Шендоюле юйор къурап башларын аурутургга суймейдиле, сабийни да жалгъан амал бла жаратылырын сайлайдыла, бек алгъа къуллукъгга тюшерге итинедиле, деген оюмла жюриогенликге, сорулгъанлары 94 процентни баш муратлары юйор къураргга

эмда сабийле ёсдорюрге болгъанын айтхандыла. Тинтиулеге къатышханлары асламысы (95 процентни) иги саулыкъ шендою артыкъда бек керек болгъанын ангылагъанлары да къууандырады. Совет Союз чачыла туруб а аллайла 82 процентни тутхандыла.

Дагъыда 1989 жыл бла тенгледиргенде, биз жюрек ырахатлыкъ, кеси кесинге ыразы болуу дегенча сезимлеге магъана бергенле кёбюрек болгъандыла: россейлиени 75-90 процентни намысларына кир къондурмай жашаргга итинедиле. Энди уа даражаны юсюнден. Къы-

ралда предпринимательле чыгъа башлагъан заманда сейирлик ишибиз болса сюерик эдик, дегенле сорулгъанлары 65 процентни тутхан эселе, шендою аллайла 85 процент боладыла. Къарайбыз да, «Алай акъыллы эсенг, жарлы нексе?» деген нарт сёз керттиге айланьп барады. Фатары, машинасы, ахчасы эмда башха къолайы болуруна итингенле, анга уллу магъана бергенле алгъындан эсе кепдюле: 25 жыл мындан алгъа аллай ниетлиле 48 процентни тутхан эселе, бусагъатда ол кёрюмдю 85-ге жетгенди. Интернет.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору орунбасары)

ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)

ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-политика бёлюмюно таматасы)

САРАККУЛАНЫ Асият (культура бёлюмюно таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин къорулауу жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагга КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къыррал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Налычк шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кере 19.00 сагъатда къол салында. 20.00 сагъатда къол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫЪАРГЪАНЛА:

Османланы Хайса - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида - (1,2,3,7-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета - (4, 5,6,8-чи бетле) - корректорла. Тиражы 2100 экз. Заказ № 294

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Налычк шахар, Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы: elbor_50@mail.ru